

Lärarhandledning

Silverskatten

Författare: Anna Jansson

Rekommenderas för lågstadiet

En handledning av Helga Boström

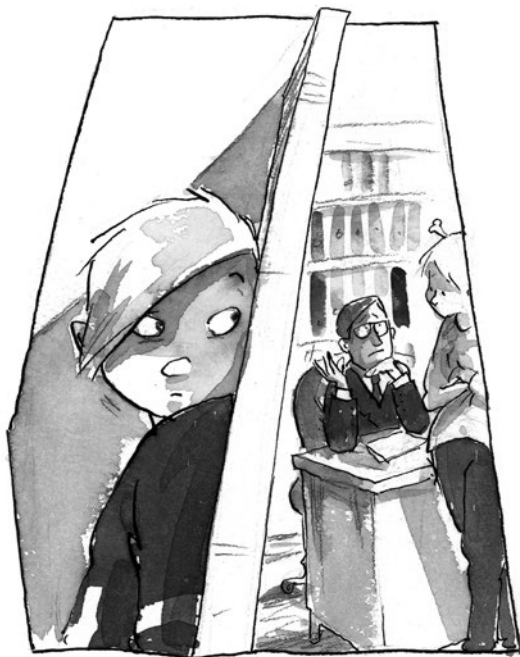
Foto Anna-Lena Ahlström

Om författaren och verkets tillkomst

Bokens författare Anna Jansson brukar skriva deckare för vuxna och ligger bakom serien om den gotländska polisen Maria Wern. 2010 började hon skriva deckare för lågstadieåldern om Marias elvaårige son Emil Wern. Boken *Silver-skatten* är den tredje boken av hittills arton böcker om den klurige killen som har detektivbyrå i en gammal kiosk på tomten och som får ibland god, ibland mindre god, hjälp i sitt brottslösande av lillasystern Linda och hunden Molly.

Anna Jansson växte upp på Gotland och bor delvis där nu. Det är något som märks väl i hennes böcker, Visbymiljön framträder tydligt i både text och i stadskartan som inleder varje bok samt i Mimmi Tollerups illustrationer. I *Silver-skatten* är temat historiskt, mycket av boken utspelar sig nämligen på Gotlands museum och brottet som ska redas ut är att det stulits mynt från museets silverskatt Spillingsskatten.

När Emil och Linda kommer hem lurar de i sin mamma att de ska sova i kiosken, Emils detektivnäste på gården. Men istället har de bestämt att de ska sova på museet för att försöka lista ut vem mynttjuven är. De lyckas gömma sig bakom några skärmar och undgår att bli sedda av städerskan Katarina Jamas och vaktmästaren Filip Hammartång.

Mitt i natten, när barnen är ensamma på museet, upptäcker de en munkklädd person som tar sig till montern med skatten och fäller upp en lucka på undersidan. Med en minidammsugare suger tjuvmunken upp några mynt och försvinner ut igen.

Bokens handling – synopsis

Silverskatten börjar med att Emil och systemen Linda har tråkigt och bestämmer sig för att gå på Gotlands museum och i Fornsalen se på världens största skatt från vikingatiden, Spillingsskatten. Väl på museet får de hjälp av guiden Lucy T Rex. Lucy visar dem den 67 kilo tunga Spillingsskatten och en annan skatt som heter Stavarskatten. Den skatten var det några pojkar ur en skolklass som hittade 1975 berättar hon, och det finns en kuslig spökhistoria knuten till den. Lucy berättar också att det hittats 750 silverskatter på Gotland.

Efter en stund måste Lucy gå iväg och Emil följer efter för att fråga om en grej. Lucy går in till museichefen Sten Grå och Emil tjuvlyssnar på deras samtal. Tydligt har mynt börjat försvinna från Spillingsskatten om nätterna, lite i taget. Skatten är nu nere på 60 kilo. Emil smyger snabbt därifrån men hans hjärna börjar genast smida planer för att lösa mysteriet.

Emil har nu fyra misstänkta, nämligen museichefen, guiden, städerskan och vaktmästaren. Nu återstår för honom att försöka reda ut vilka som har alibi och vilka som har motiv.

Efter en del efterforskningar och hembesök lyckas Emil till slut få fram att vaktmästaren, städerskan och museichefen antingen har alibi eller saknar motiv. Den skyldiga måste alltså vara guiden Lucy T Rex. Men han vet inte om hon har motiv och han vet inte om hon har alibi. Han och Linda beslutar sig för att återigen lura sin mamma och smita in på museet över natten.

På natten kommer munken återigen insmygande till montern och den här gången hoppar Emil fram och drar huvan av munkens huvud. Och mycket riktigt, det är Lucy T Rex som är mynttjuven. Snyftande börjar hon berätta om sitt motiv, hon är egentligen arkeolog men har aldrig hittat ett endaste mynt trots att det hittats så många skatter på Gotland. Hon vill också bli berömd och få ett rykte om sig att vara en bra arkeolog och slippa arbeta som guide och svara på frågor dagarna i ända.

Emil tycker synd om Lucy och säger att om hon lämnar tillbaka mynten och lovar att sluta fuska så ska han inte ringa polisen. Boken slutar sedan med att Linda fyller år och får en silverring av Emil, en silverring som vaktmästaren och tillika silversmeden Filip Hammartång tillverkat.

Varför läsa den här boken med en klass?

Boken är lättsamt och rättframt skriven och eleverna dras direkt med i handlingen, speciellt om ni väljer att läsa boken högt tillsammans. Det finns många intressanta ämnen och historiska teman att diskutera och eleverna får vara med och gissa kring vem det kan vara som ligger bakom brottet – att stjäla mynt från silverskatten på museet, och vad motivet kan tänkas vara. Boken ger en inblick i både samtid, historia och geografi och

lämpar sig utmärkt för ämnesövergripande arbete, se tips på arbetsområdet längst ner i lärarhandledningen. I övrigt är arbetsgång och övningar planerade utifrån ämnet svenska.

Introduktion – innan läsningen

Välj ut en eller flera övningar att arbeta med innan ni börjar läsa boken.

- Berätta om bokens författare Anna Jansson, att hon delvis bor på Gotland och har skrivit en deckarserie för vuxna om den gotländska polisen Maria Wern. Berätta vidare att den här boken och bokserien handlar om hennes son, Emil Wern som driver en detektivbyrå. Kanske har någon i klassen redan läst någon bok om Emil Wern, i så fall kan de berätta lite mer.

Läs ”Mina vänner”-porträtten av Anna Jansson och Mimmi Tollerup längst bak i boken för att lära känna dem lite bättre.

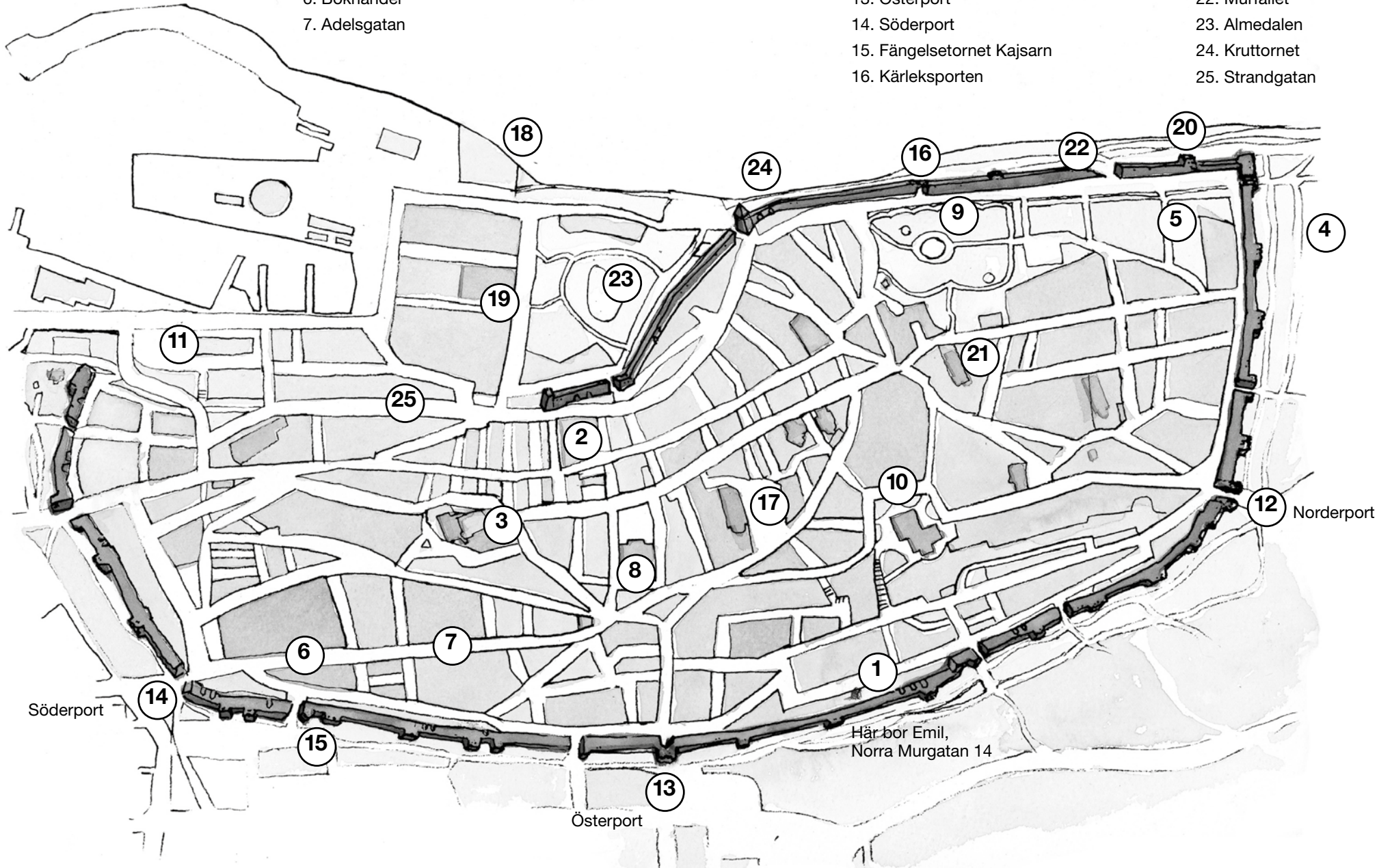
- Titta på Gotland på en karta och forska lite om landskapet och dess historia. Studera också kartan av Visby innerstad i början av boken och googla fram bilder på ringmuren och andra platser som ni ser på kartan. Fråga om någon i klassen varit på Gotland (om det inte skulle vara så att du och din klass bor på Gotland förstås!). Har ni tid så kan ni göra ett arbete om Gotland. Eleverna får i grupper forska kring olika teman: historia, geografi, natur, invånarna och vad de sysslar med, kultur och mat etc. Presentera för klassen innan ni börjar läsa boken.

Visby innerstad

1. Här bor Emil, Norra Murgatan 14
2. Gotlands museum, Fornsalen
3. Sankt Hans konditori
4. Nordergravar, platsen för riddarspelen
5. Marknad
6. Bokhandel
7. Adelsgatan

8. Sankt Hansskolan
9. Botaniska trädgården
10. Domkyrkan
11. Gotlands turistbyrå
12. Norderport
13. Österport
14. Söderport
15. Fängelsetornet Kajsarn
16. Kärleksporten

17. Stora torget
18. Visby havsbad
19. Bibliotek
20. Jungfrutornet
21. Sankt Clemens ruin
22. Murfallet
23. Almedalen
24. Kruttornet
25. Strandgatan

- Herman Lindqvist skrev år 2006 en text i Aftonbladet om hur det kommer sig att det finns så många nedgrävda skatter på just Gotland. Läs texten – antingen läser du som lärare texten själv och återberättar det viktigaste för eleverna, eller så läser du och eleverna texten tillsammans och stannar upp flera gånger och går igenom vad det ni läst betyder. Läsningen får sedan mynna ut i att eleverna enskilt, i par eller i grupper får skriva en kortfattad faktatext med egengjorda illustrationer om skatter på Gotland. Texterna sätter ni upp i klassrummet.

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/9mpEQW/darfor-finns-det-sa-manga-skatter-i-gotlands-jordar>

- Låt eleverna studera bokens framsida i par. Vad händer på framsidan? Vilken känsla får de när de tittar på den? Vilka personer tror de att de ser? Var verkar de befinna sig? Vilka färger är använda och varför har just dessa färger valts tror de? Gå igenom i helklass.

- Läs igenom Emils ordlista på s. 88-89.

Under läsningen

– tips på övningar och diskussionsämnen

Förslag på arbetsgång under läsningen:

Gå igenom de svåra orden innan ni läser ett kapitel. Läs sedan kapitlet högt. Välj därefter ut någon av övningarna att arbeta med, alternativt läs direkt vidare och gör kanske en övning till nästa kapitel istället. Allt beror på hur mycket tid ni har till förfogande och vad du känner att just din klass behöver arbeta med och vilka övningar som passar just dina elever.

Kapitel 1

Svåra ord i kapitlet

Ringmur (i prologen), mula i sig, arkeolog, storkna, utgrävning, gräma sig, forntida grav, kusk, monter, strosa, skandal

- Finns det redan efter första kapitlet några som skulle kunna misstänkas för att vara mynttjuven? Vem/vilka och varför? Låt eleverna diskutera i par och sedan tillsammans.

- Hur verkar Emil ha det helt allmänt i sitt liv? Vad vet eleverna hittills om hur han bor, vilka han har i sin familj och hur han verkar vara som person?

- Läs om Stavarskatten och järnåldersbyn som byggdes efter att skatten hittats år 1975.

Artikel i Hela Gotland

- Gå igenom hur notiser är uppbyggda, de ska svara på de journalistiska frågorna Vad?, Var?, När?, Vem?, Hur? och Varför?. Låt eleverna skriva egna notiser om barnen som hittade Stavarskatten.

- Eleverna får skriva egna manus till ett kort skådespel om när Stavarsskat-
ten upptäcktes, sedan får de tid att öva för att slutligen spela upp sina små
pjäser.
- Låt eleverna rita upp hur deras bästa kiosk skulle se ut – vad skulle säljas
där? Sätt upp kioskbilderna på väggen.
- Emil blir lite förtjust i Lucy T Rex vid första anblicken. Tror eleverna på
kärlek vid första ögonkastet?

Kapitel 2

Svåra ord i kapitlet

gassa, kvarta, försäga sig

- Linda är arg och besviken på Emil
för att han lämnat henne ensam på
sidan 26. Kan ni förstå hennes kän-
slor? Vad blir ni besvikna över? Har
ni själva gjort någonting som fått
någon annan att bli besviken? Hur
ska man göra om någon fått en att bli
besviken? Ska man berätta eller inte
och hur ska man i så fall säga?

- På sidan 28 berättar Emil att Linda en gång var trög i magen och fick en
krona i belöning varje gång hon bajsade. Vad tycker ni om belöningar?
Vad är bra med det och vad är inte bra? Har ni fått en belöning någon
gång?
- Termosar diskuteras på sidan 31. Studera hur en termos faktiskt fungerar
och fundera över vad det finns för andra föremål i vår tillvaro som funge-
rar som termosar (exempelvis vinterkläder och sovsäckar).
- Vad tycker ni om att Emil lurar sin mamma om var de ska sova? Vad tror
ni skulle hända om mamman skulle märka att de lurat henne? Finns det
lögner som är ”okej”? Är Emils lögn en sådan?

Kapitel 3

Svåra ord i kapitlet

glipa, hyscha, ranglig

- Emil och Linda går förbi en marknad på vägen till museet. Har eleverna
varit på en marknad någon gång? Prata om att marknader ofta speglar
kulturen i regionen/landet där de finns. Vad säljs till exempel på en mark-
nad där de själva bor och vad har de sett på marknader på andra ställen
där de varit?
Finns det en marknad/torghandel i närheten av er? Skulle klassen kunna
sälja någonting där för att tjäna pengar till klasskassan?

- Städskan Katarina Jamas pratar skånska och när hon säger ”ja” låter det som ”jao”. Det är för att skånskan, precis som just gotländskan, har diftonger (när en vokal låter som två). Lyssna på skånska och gotländska ljudexempel på: Dialektextempel

Gå gärna igenom typiska drag för just gotländskan och prata också om vilka dialekter eleverna pratar och vilka språkdrag som kännetecknar dem.

Bra information om dialekter hittar du på Institutet för Språk och Folkminnen: Språk och folkminnen

Det här kan mynna ut i att eleverna i par får forska om varsin dialekt och presentera dialekten och var den talas för klassen.

Kapitel 4

Svåra ord i kapitlet

syna, på helpänn, munk, kåpa, alibi, motiv

- Skulle ni ha vågat göra det som Emil och Linda gör – att sova en natt på museet och hoppas få syn på mynttjuven? Lista anledningar för och emot i par, diskutera sedan i helklass.

- Prata om orden alibi och motiv och se till att eleverna förstår orden. Vilka personer har Emil som misstänkta och varför är just de fyra misstänka?

- Nu börjar mer och mer klarna kring motiv och alibin. Vad har eleverna fått reda på hittills? Vad har de själva för teori om kring vem som kan ha begått brottet och varför? Låt alla elever skriva sin gissning kring person och motiv på en lapp där de också skriver sitt eget namn. Lägg lapparna i en burk och öppna först när ni läst ut boken.

- Vad är egentligen salmbär? Har någon av eleverna smakat dessa ”blåhallon”? Sök information om dem och läs då också om den gotländska traditionella efterrätten saffranspannkaka, vilken brukar ätas med just salmbärssylt. Prata om vad andra landskap har för traditionella rätter.

Kapitel 5

Svåra ord i kapitlet

öronbedövande, kommentar, slinka in, anonym källa, delikatess, oemotståndlig

- I tidningen står det att gotländska bönder låter skatter ligga kvar i jorden. Varför gör de så?

- Red ut begreppet ”anonym källa” ordentligt. Prata om situationer då eleverna känner att det kan vara en bra idé att vara anonym.

Kapitel 6

Svåra ord i kapitlet

en kull, ruva, salmbärssylt, häleri

Kapitel 7

Svåra ord i kapitlet

gny, lymmel, smickra, högkvarter, på bar gärning, draperi, rodna

- Vad tycker eleverna om Lucys motiv? Kan de förstå varför hon blev så desperat? Hur tycker de att hon borde ha gjort istället?
- Tycker eleverna att Emil gjorde rätt som inte ringde polisen? Varför/varför inte?

Kapitel 8

Inga svåra ord i kapitlet

- Vad tycker eleverna om presenten som Emil gav Linda? Var det en bra present? Har de själva gett en riktigt uppskattad present till någon någon gång?

Förslag på aktiviteter efter avslutad läsning

- Låt eleverna skriva recensioner om boken med fokus på handling, författare och egen upplevelse av läsningen.
- Välj tillsammans med eleverna ut nyckelscener från bokens handling, dela in eleverna i grupper och låt dem skriva egna manus. Därefter får de öva in scenerna, ordna rekvisita och kläder och slutligen spela upp scenerna i den ordning de kommer i boken för klassen.
- Låt eleverna fylla i likadana "Mina vänner"-sidor som Anna Jansson och Mimmi Tollerup fyllt i i slutet av boken. Eleverna får rita egna självporträtt till. Sätt upp sidorna på väggen i klassrummet.
- Låt eleverna planera och skriva egna berättelser med deckartema: ett brott, en detektiv, misstänkta, alibin och motiv.

Möt författaren Anna Jansson!

Fotograf: Agnes Thor

Jag heter: Anna Jansson

Jag bor i: Örebro

Födelsedag: 13 februari, född på Gotland

Mina intressen: historia, styrkebränning, giftiga växter

Djur jag har/vill ha: Anticimex, en pratsjuk katt

Jag blir glad av: en kram och att bada i höga vägar

Jag blir ledsen av: snålhet

Jag är bra på: att vara nyfiken och intresserad

Jag är inte så bra på: höger och vänster

Min bästa sport: kulstötning

Jag drömmer om: semester på en öde ö

När jag var liten ville jag bli: boxare och opera sångerska

Jag började skriva för att: jag älskar att berätta

Att vara författare är: det roligaste som finns.

En bok som alla borde läsa: Momo

Ämnesövergripande arbete:

- Arbeta med slöjd och historia och bygg upp en järnåldersby. Bygg ut arbetet med att sy upp järnålderskläder.
- Arbeta med ämnet historia och läs Silverskatten parallellt när ni arbetar med järnåldern.
- Läs boken i samband med att ni läser om Sveriges landskap.
- Samarbeta med ämnet bild och måla upp en järnåldersby.